

XV

A tavaszi erős napsugár nem csupán a havat seperte el s kotorta ki hamarosan a völgyek legmélyebb rücskeiből, de hazacsalogatta az embereket is, akik pár hete fölcihelődve a szellős tehergépkocsira, elmentek fát dönteni a szovátai havasokba.

A munkalehetőségek odafent is hamar bedöglöttek. Egyszer az egyik csoport, máskor a másik szedte össze a szerszámaikat, s kotródott hazafelé. Néhányukat az innenvalósiak közül is utolért az elbocsátás végzete. Farkas Imréhez mentek panaszkodni. Az meg összedugta a fejét Covriggal és Tátival, s úgy döntöttek, hogy nem szotyognak haza egyenként, hanem mindnyájan otthagyják az erdőt.

Persze ezzel keresztülhúzták a vállalkozók számításait.

A bőrkabátos férfi nyomban a havason termett, s előbb kérlelte őket, aztán fenyegetőzött. De nem hallgattak sem a rábeszélő ígérgetéseire, sem a szitkozódására. Amikor jó néhányan fősorakoztak a barakk előtt s a bentlévő bérüket követelték, a kövér arcú, mérges úr indulata alábbhagyott. Félt tőlük. Nem mert ellenkezni, kifizette őket.

A példa ragadt. A vidékről összetoborzott famunkások szabad óráikban mindegyre összeverődtek, tanácskoztak, tervezgettek, majd alig pár napra rá, hogy Farkasék útrakerekedtek, mind faképnél hagyták a vállalkozót.

Igaz, hazafelé már senkit sem szállított teherautó. Gyalog tették meg a hosszú utat, s amikor a váratlanul betoppanó Farkas Imrét megpillantotta a felesége, ijedt álmélkodással csapta össze a kezét:

– Hát ugyanbiza hazakerültél? Jaj, milyen vagy, te szent isten! Akár egy vedlett varjú! – Aggodalmaskodva

nézegette az urát, aki csak a kezével legyintett, majd némi aprópénzt rakott ki az asztalra.

– Ennyi az egész. Pedig nem tömtem púposra a hasamat, elhiheted. Hiába, a szerencse mindig megszökik a szegény ember mellől, akárhogy szorítja is a nyakát.

Imre sohasem volt valami nagy testtel pöffeszkedő izmos férfi. De most olyan soványnak látszott, akár egy fuszulykakaró. Sötét szemei mintha még mélyebbre süllyedtek volna üregeikben, s arcán a bőr száraz lett és barázdált. Pofacsontjai erősen kidudorodtak. A többnapos szakáll félelmetessé tette a beesett, sovány ábrázatot.

Ki sem szusszanta magát, máris föltette a kérdést:

– Mi van a földekkkel? Hallom, nagy a bolygás körülöttük.

– Mártonffy úr birtokát gondolod? – kérdezte az asszony.

– Hát.

– Úgy látszik, gazdát cserél...

– S kit kap új gazdának?

– Nem azokat, akik megdolgozzák, ne félj.

Imre sokáig hallgatott s nézett maga elé, csak torzonborz bajusza mozgott. Jó volna egy cigarettát sodorni. De a dohányja elfogyott az úton. Most jut eszébe, hogy egy pakli dohányra valót vissza kellett volna tartania a pénzből. De már elrejtette az asszony, nem szedheti el tőle.

A felesége krumplit főzött, azt találta elébe.

Imre alig falt néhányat, máris indult, hogy nyakába vegye a falut. Nem volt egy pillanatnyi nyugalma, valami hajtotta.

A falu napsütötte utcáinak arculata megváltozott a havasi emberek hazaérkeztével. Szakadozott ujjasok, foltos harisnyák, széttaposott bakancsok vagy csizmák mozogtak a nyomdékokon, amelyeken már por is képződött. Szomorú, sötét tűnődő arcok és furcsa villogású szemek fordultak a házak szivárványosan csillogó ablaktáblái felé.

Akadtak néhányan, akiket nyomban felfogadtak a gazdák a tavaszi szántáshoz. Kellett valakinek fogni az eke szarvát. De a többség csak szédelgett a gazdák fehérre meszelt téglakerítései előtt.

A napkorong feléledő hatalma tudatában sétált át az égen a keleti hegyormoktól a nyugati dombokig.

A szelek járása megfordult: enyhe déli szél lengedezett. Az északi fuvallat, mely minap megdermesztette Mártonffy Erzsike kezét, utolsó erőfeszítése volt a télnek. Noha másnapra enyhült az idő, a pásztorlegény mégis tüzet szított az elhagyott házban.

A tűz körül titkok lappangtak, ugyanúgy, mint mindenfelé az emberek életében; bent a faluban és künn a mezőn a bokrok mögött egyaránt...

Ment az utcán két ember, egyik felülről közeledett, a másik alulról. Összetalálkoztak. Megálltak. Egyik tüzet kért a másiktól. Előbb hallgattak, aztán valamelyik megjegyezte.

– Hát eltűnt Mártonffy úr, amíg oda voltunk.

– El. S ez neked a legnagyobb gondod?

– Nekem nem. Csak úgy mondom.

Hamarosan harmadik, majd negyedik cimbora is oda-csapódott hozzájuk.

– Szerencsésen távozott – vélte Táti Márton, aki nem felejthette a sok vesződésért s a bentmaradt bérét. – Agyon is üthette volna valaki. Egyebet nem is érdemelt. De így legalább senki sem jut börtönbe gyilkosságért.

Farkas azt mondta:

– Valakinek össze kéne írni, mennyivel tartozik nekünk. Aztán közösen követeljük.

Dumitru haja kikunkorodott a kajla kalap alól. Szeme mélyről nézett, a kalap karimája mindig árnyékot vetett rá:

– De kitől?

– Az asszonytól – jegyezte meg Covrig.

– Rá kéne terhelteni azt is a tagra – mondta Farkas Imre.

Boaru keserű kézlegyintéssel nyilvánított véleményét:

– Az ügyvédek nem engednek minket odaszagolni, hé.

– Addig kellett volna, amíg volt miből – mondta Sándor Pál, és ravasz, megnyúlt ábrázatát úgy tolta oda a többiek közé, mintha itt egyedül neki volna joga véleményt nyilvánítani.

– De hogy úgy éljen egy ember, mint ez a Mártonffy, fene a bőrít! – botránkozott meg egy mély férfihang. – Csak az ital, a pálinka meg a bor, a dínomdánom. Meg a sok adósság! Jól lenyúzta a bőrünket, az igaz!

Sándor Pál akkorát sóhajtott, hogy szőke bajuszkája is megremegett:

– Hej, akkor kellett volna fogni, amikor volt mit! – mondta újból.

– Úgy látszik, még mindig fáj a szíved – fordult feléje Táti.

– Hogy hajigálta a pénzt, ha láttatok volna! – emlékezett Dumitru, akinek zihált a melle. Sokat köhögött mostanság, semmikép sem akart tágitani tőle a hűlés, amit még a zord téli napokon szedett föl.

Bánkódik is eleget miatta a felesége...

A Mártonffy-tag körül dongott a falu. Egyébről sem beszéltek az emberek, parázsló izgalommal és olthatatlan szenvedéllyel, mint a nagydarab első osztályú föld sor-sáról.

Napestig hol egyik, hol másik embercsoport jelent meg a tag közelében, s ki távolabbról, ki egészen közlől, hosszasan, eltűnődve szemlélgette. Amikor Tátiék szíve már annyira dagadt volt a földek iránti szerelemtől, hogy nem bírtak a magukba fojtott nyugtalansággal, ő k is föl-kerekedtek, s kísétáltak a kastély kertje fölé. Sokáig kószáltak a vetések szélén. Némelyikük hosszú léptekkel méricskelt valamit. Egy másik ellenőrizte. Vitakoztak. Heves beszélgetések foszlányait vitte tovább a meg-meg-lebbenő szellő, s mintha a madarak is az ő kínzásukra esküdtek volna össze: egy pacsirta, elmerülve a szédítő magasságban, folyton felettük énekelt...

Hej, ettől még nehezebb lett a szív! Még bánatosabb a sovány, szőrös mellekből kikívánkozó sóhajlás.

A nézdelődés és a szabad mezőn folytatott viták után olyan nehéz, rogyadozó léptekkel baktattak vissza a faluba, mintha temetésről jönnének. Már nem beszéltek. Hallgattak. A földet nézték, s ki-ki a maga gondolataiba süllyedt.

Hiszen ha csak egy-két holdnyit ki lehetne tépni abból a beláthatatlan zöld tengerből, egybe másképp fordulna a szegény ember élete!

Más csoportok is összeverődtek, és ki-kibandukoltak a földekre, de csak estefelé, amikor már ott lehetett hagyni a szántást. Ezek egészen másképp mozogtak: látszott a sóvár szemek tekintetén, hogy úgy nézegetnek kö-

rül, mintha a tag máris az ő nevükre íródott volna a te-lekkönyvben. Még a bírót is ott lehetett látni egy-egy ilyen csoportban. Azzal biztatta a társait, hogy:

– Ha nem srófolnák fennebb az árát, mint amennyi ténylegesen meg van állapítva, akkor hamar összeállnánk néhányan. De hát, ki tudja, mi történik még addig.

A bírónak kevesebb esélye volt, mint az ellenpártnak, mely vereséget szenvedett a községi választásokon. Olyan dolog a földek sorsa, hogy afölött nem a szavazatok dön-tenek. Hanem a pénz! Márpedig Balázs, noha a falu tehe-tősei közé tartozott, a küzdelemnek ezen a porondján nem vehette fel a versenyt Sárosi Jóskáékkal.

Azok a csoportok, amelyek – némi pénzzel a bukszá-jukban – erősen kacsingattak az előbb-utóbb árverésre kerülő földek felé, titokban verődtek össze és szerveződ-tek. De a földvásárra vonatkozó vitákat, számításokat nem a korcsmában folytatták, mint általában a közügyeket. Valóságos hadmozdulatokról volt szó, s vigyázni kellett, nehogy a tervek, a cselfogások kiszivárognak és az ellen-fél fülébe jussanak.

Balázs szakadatlanul számolt. Mindenféle irkalapokat firkált tele számokkal, s ezt is olyan komolyan, olyan odaadással végezte, mint az újságolvasást. Felesége és leánya olykor, amint lábujjhegyen mozdult egyet-egyét a házban, jelentős pillantásokat váltott egymással. Mit számol a család feje? Talán csak nem a tinón akar túl-adni?

Balázs valóban azt írogatta, hogy mit lehetne sürgősen pénzzé tenni. Mikor aztán a füzetlapon minden tisztán állott, és kitervelte az istálló elnéptelenítését, meghökkent. Ha nem sikerül a vásár, hogyan szerzi vissza, amit el-kótyavetyélt?

Félt, hogy a saját vesztébe rohan a földvásárral.

Már azért is visszarettent, mert saját eladogatási mód-szerét megpróbálta rátukmálni Szabó Pista bára is. Biz-tatta, hogy az is tegyen pénzzé annyi búzát, amennyi fölöslege mutatkozik aratásig, s szabaduljon a növendék állatoktól: borjútól, mely csak elszívja a tehén tejét, a csikótól, mindentől. Pénzt előteremteni a föld fenekéből is!

De Szabó tiltakozva legyintett:

– Én egyszer megégettem a kezem, testvér. Elég volt eladogatni a földekből, amikor a fiam tanult. Majd elégedélek csöndesen magamnak, ahogy lehet. Nem, testvér, engem nem lehet bérántani. A mai világban húzza meg magát az ember, s ne kapaszkodjék, mert akkorát zuhan végül, hogy aztán tapogathatja a fejét.

Pedig nem lehetett mondani, hogy Szabó Pista bá szívét érintetlenül hagyta a földek sorsa. Hiszen ő is mindannyiszor odaverődött, amikor a bíró másod-harmadmagával kísért a falu fölé.

Számított a bíró Kovács Andrásra is. Hosszasan magyarázta Kovácsnak, hogy itt a jó alkalom, csak a kezüket kell kinyújtani érte. El kell adni mindent, ami eladható, s megvásárolni a tagból annyit, amennyit lehet!

De Kovács, az egykori fogolytárs, akivel valaha közös búval majszolták a komiszt, miközben végtelenbe röppenő sóhajtásokat küldözgettek a szülőföld felé, erősen rosszálló fejmozdulatokkal felelt a Balázs unszolására:

– Nem férsz a bőrödben. Erősen elragadott a vagyon imádata. Hát csak menj a fejed után, s majd meglátod, hová jutsz. Ki az a bolond, aki fölgyújtsa a saját házát? Aki levetkőzzék pucérra? Mert annyi az, hogy pucérra vetkőzteted magad a földek miatt!

Ismerte Kovácsot. Hallgatag, titokzatos ember: csak érleli magában a gondolatokat, de nemigen mondja ki. Egyszer azonban elárulta magát. A fogolytáborban, amikor megjelentek a vörösök, s egy børsapkás férfi felmászott a dobogóra és felszólította őt, hogy ragadjanak fegyvert a világburzsoázia ellen: Kovács akkorát kurjantott, hogy az ablakok is belerezdültek. Emlékezett Balázs: Kovács vitte bele őt abba is, amit az őrmester piszkálni kezdett a múltkor...

Ezek után a kerek, nyugodt ábrázatú bíró összegyűrte és tűzbe hajította az irkalapot, amelyeken számításait végezte. De azért nem hagyott föl a spekulációval. Egész éjszakákon át emésztette magát a földek miatt. Elkaparintják az orra elől. El. S lehet, hogy éppen az idegenből ideszakadt Sárosi Jóska csoportja. Annak a Sárosinak alighanem sok pénze várja a föltámadást a fiókjában. Hiszen évek óta, ha föld válik eladóvá, ő a legbiztosabb vá-

sárló a faluban. Miért maradna ki épp a Mártonffy-tag széttépéséből?

Olykor Máthé András bát is látni lehetett Sárosi csoportjában, amint a zsongó tavaszi alkonyatokon kifelé igyekeztek a kertek fölé. Máthé sokat magyarázott, de Kuri annál nagyobbakat hallgatott. Velük volt a nagy hasa miatt nehézkesen mozgó Costin is. Kerülgették a Mártonffy-tagot, s a koponyák mögött mindenféle tervek szövődtek. Az emberek úgy rajzoltak a kertek fölött, akár a kaptárakból nemrég szabadult méhek a korán nyíló virágokra.

Este aztán hol egyik, hol másik gazdánál koppantak össze. Nagy lázban égtek a szívek, s az egymás iránti bizalmatlanság süttött a szemekből. De ha másnap korán hajnalban nem kellett volna befogni a lovakat, ökröket a taliga elé, bizony akár napkeltéig képesek lettek volna forgatni a föld körül kószáló gondolatokat.

Sárosi olykor egyedül is kísértelt a tag széléig. Sőt előfordult, hogy betévedt a Mártonffy-házba, s ott a nagyságos asszonnyal váltott néhány szót. Ki tudja, mit tárgyaltak kettesben, nagy titokban.

Costin, ahogy fújtatva, erősen szuszogva feltolta magát a dombra, azt számítgatta magában, hányan is vannak ő k, akik a vásárlás gondolatát melengetik a szívükben. Közben odasandított Sárosira, hogy az vajon mekkora darabot szándékszik kiszakítani magának a területből. Biztos, hogy a nagygazda a jó földnek is a lelkét fogja magának igényelni. Ha pedig Sárosi benevez az igényeivel, a fél falu zsebe sem győzi a versenyt az ő ezreseivel.

Hej, lesz itt még harag! Fellángolnak a szenvedélyek! Új ellenségeskedések robbannak ki s régiak hamvadnak el a közös tervek emésztő tüzeiben. Ki tudná előre megmondani, miképpen is lesz majd. De hogy felborul a falu eddigi egyensúlya, az bizonyos! Új frontok alakulnak. Jó volna megkönyékezni az ügyvédeket, nyomban tisztában látna az ember, s erős támaszra tenne szert.

Ahogy leszállt az este, Costin Pavel nagy figyelemmel körülkémelve, mint aki tilosban jár, elindult előbb Radu Silvestru, majd Deák Attila háza felé. Sokáig tárgyalt egyikkel is, másikkal is. De hogy mit, az épp olyan titok maradt, mint a Sárosi beszélgetése Mártonffynéval.

Mártonffy eltűnése fölött a közvélemény hamar napi-rendre tért. Már csak a család s az udvarbeliek keresték, kutatták, szaglászta a nyomát egyre lankadó reménységgel. Mártonffynét lekötötték a birtok gondjai. Tárgyalt, alkudozott, kombinált. Átvette a gazda szerepét, perelt a cselédekkel, miközben állandóan remegett, ha arra gondolt, hogy bármely pillanatban beléjük csaphat a villám.

Dudás Ferencnek nem volt megállása kora reggeltől késő éjszakáig. Miközben az eltűnt házigazda után nyomozott, gondoskodnia kellett a tavaszi mezőgazdasági munkák menetéről is. Hogy miként haladt a munka a Mártonffy-birtokon, arról jobb nem beszélni. A cselédek s azok, akiket sikerült igavonó állatokkal a hótól megtisztult földekre beállítani, nem győzték a szántást.

Sikó Dani nap mint nap elkésett a juhok hazaterelésével. Ezért aztán rárontott Dudás és káromkodott, de olyan féktelenül, csoda, hogy nem szakadt le a csillagos ég. Amikor a legény nem volt elég fürge, még egy-egy pof is elcsattant kerek, barna ábrázatán.

De egyszerre, egyik napról a másikra. Dudás hangot változtatott a legénnyel szemben. Sőt, kezdett mézes-mázos szavakkal beszélni vele, dicsérte a juhgondozási tudományát, hízelt neki. Ha Daninak lett volna elég sütnivalója, s nem bénítja meg minden gondolatát a lán-goló szenvedély, Dudás Ferenc megváltozott magatartásából is ráeszmélhetett volna, hogy bizonyára megorrinitottak valamit a késői hazatérések okából.

De a fiút annyira befonta és leigázta a nagy érzés, hogy se hallott, se látott. Nem törődött ő már semmivel, csak a mezei ösvényeket és a dűlőutakat leste, ahol Mártonffy Erzsike ruganyos léptű, egyenesre húzott, sudár alakjának elő kellett bukkannia.

Csergezán Reginának, a szomorú szemű cselédlánynak éjjel-nappal vörös volt az arca a sok sírástól. Nem beszélt senkivel. Elhúzódott az emberek szeme elől, amikor pedig szemtől szembe került az asszonyával, elfordította a fejét vagy lesütötte sötét szemét. Gyakran megjelent Regina anyja is. Félrehúzódtak kettesben, s titkolóztak, pusmogtak. Ilyenkor a leány szeméből még keservesebb áradással buzógtak a könnyek...

A nagy bánatban, mely férje nyomtalan eltűnése miatt valóságos kéregként száradt rá Lenke asszony lelkére, mégis bekopogott néha a házhoz az öröm. Ha ugyan öröme- nek lehet nevezni azt a megkönnyebbülést, amit az asszony Junca főszolgabíró úr levelének fölbontása és el- olvasása után érzett.

Lám, lám, a család kipróbált, régi barátai nem hagyták cserben őt!

Fejszés méltóságos úr már azelőtt két nappal tudatta vele, hogy magánál az illetékes államtitkárnál tett látoga- tást az ügyben, s az a benyomása, hogy sikerül a talpfák ügyét valamivel kedvezőbb mederbe terelni.

A főszolgabíró levele ennél sokkal többet mondott. A megyei prefektus segítségével rábírták a vasútigazgató- ságot, hogy adjon újabb és távolibb terminust a talpfák leszállítására.

Az asszony nyomban kérte Deákot.

Fensőbbségesen, mintegy magasból nézve reá mondta az ügyvédnek:

– Nos, kedves doktor úr, utána kéne nézni, hogy valahol kölcsönt kapjunk a talpfákra fölvett előleg vissza- fizetésére.

Deáknak amúgy is kissé guvadt szeme szinte kiugrott az üregéből, olyan megdöbben ten meredt az asszonyra.

– Lehetetlen! Az lehetetlen! A bankok csak igen ne- hezen folyósítanak kölcsönöket. Az lehetetlen! Pláne egy ilyen zilált ügyben! – kapkodott zavarában.

Idegesen dobolt ujjaival az asztalon. Szeretett volna fölugrani s nyomban a kollégájához iramodni. Mi történ- hetett? Ez az asszony valamit titkol előtte! Talán meg- ingott a beléje vetett bizalma? Igaz is, az utóbbi időben egyre nyíltabban tanújelét adta, hogy kisebb gondja is nagyobb a Mártonffy család érdekeinél.

Óvatosan, bátortalanul mégis megkérdezte:

– Talán valami újabb fordulat?

Mártonffyné szaporán bólogatott:

– Igen, igen! Régi barátainknak sikerült kieszközölni a talpfa leszállításának elhalasztását.

Az ügyvéd nagy fehér zsebkendőt rángatott elő, s verejtékező homlokát törülgette. Ha így áll a dolog, akkor még ma muszáj táviratoznia egyik rokonának, aki ezekben

a napokban meg kell hogy érkezzék, megszemlélni az árverésre kerülő birtokrészt.

A tőke, mint a megpiszkált sündisznó, az utóbbi évek mostoha gazdasági viszonyai miatt visszahúzódott. De azért ha valaki leleményes és ötletes, s amellet tájékozott is, kipiszkálhatja a bújócskát játszó lehetőséget!

Deák minden ízében remegett, s arca halálszínt öltött.

– Nem hiszek én abban, kérem – dadogta.

Most elő kellene venni a Junca Dănilă levelét, s oda-dörgölni az ügyvéd orra alá. De az asszony okosabb volt, semhogy ezt tegye. Vállat vont. Azt tervezte, hogy ő maga fog utánajárni a dolgainak.

Deák szaladt a kollégájához.

Radu olyan dühbe gurult a rossz hír hallatán, hogy kedve lett volna elkáromkodni magát, ahogy a parasztok könnyítenek a lelkük terhén. De legyűrte indulatát, savanyú képet vágott, sőt egy fanyar mosoly is megjelent a szája szélén függőlegesen lefutó árkokban.

– Csak türelem. Türelem. Majd eljön a mi időnk is – hajtogatta.

Szidta a prefektust s az egész bandát. Egy-két elejtett megjegyzést tett a zsidó vagyonokról, s erre Deák ismét csak a szemét meresztette, mert nem tudta belátni, hogy milyen agyafúrt logikával keveri bele Radu ebbe az ügybe a zsidókat.

Mártonffyné másnap a rövid, magas, kis sárga kocsira szállt, s olyan feltűnő kevélységgel hajtattott végig a falun, a vasúti állomás felé, mintha egész lénye azoknak a számára oly szép és feledhetetlen régi időknek a visszatértét hirdette volna ország-világ előtt.

Sárosi fanyar ábrázattal nézett a háza előtt eldübörgő kocsi után, mely vékony porfelhőt vert föl az utca egy-egy szárazabb szakaszán. Ha a nagyságos asszony megindult, ez bizony könnyen azt jelentheti, hogy mások kezére kerül a tag.

*

Kora reggel, alighogy virradt, de a nap még nem dugta ki fejét a keleti hegyek taréja mögül, egy szekér állt meg Szabó Pista bá háza előtt. Mátyást keresték. Az orvos nem volt talpon, de nyomban kipattant az ágyból, s gyorsan

felöltözött. Óvatosan mozgott, s künn mosdott a pitvarban, a szülei fészkében, hogy alvó feleségét ne zavarja.

A szomszéd községbe vitték egy beteghez.

Kicsit később kibújt a vackából Péter is. Mielőtt itatott volna, az este előkotort régi ekevasakat vette szemügyre. Így van ez: egyik esztendőben eldobják a régi ekét, s egy még régebbit vesznek elő. A következő évben pedig újra előkerül az, amelyiket a lomtárba hajítottak.

Három ekevas is feküdt Péter körül, egyik rozsdásabb a másiknál, elkopott szántóvas, megrepedt eketalp, ki tudná felsorolni, hogy melyiknek milyen sérülés miatt kellett nyugalomba vonulni. A fiatalember bütykös ujjjával tapogatta őket.

– Mind megette a fene. Újat kell venni.

Kilenc óra tájt, alighogy Jolánka kibújt az ágyból, megjelent a postai küldönc, s pénzt hozott az asszonykának. E pillanatban nem tudta Jolánka, örvendjen-e a küldeménynek vagy engedje át magát a szíve mélyén ébredező szomorúságnak.

Többszöri levélváltás előzte meg a pénzküldeményt. Amikor először kérte Jolánka az útiköltséget, az édesanyja hosszú, oktató hangú levelet írt. Hogy az élet így meg úgy. Túrni kell. Nem szabad minden kicsiségért fejest ugrani a bonyodalmakba. Ő ismeri Mátyást, de nem tudja föltételezni róla azt a sok gyalázatot, amelyről Jolánka beszámolt a levelében, azazhogy inkább csak célozgatott rá. Újabb levél ment a városba. Arra ismét válasz érkezett. A hentesné minden rábeszélő képességét latba vetette, hogy eltérítse leányát a kitervelt lépéstől, melyet az anya végzetesnek és meggondolatlanak minősített. Ez alkalommal az is kiderült, hogy jobban ragaszkodott ő a vejéhez, mint Jolánka a férjéhez.

De hát végül is, sok huzavona után, elküldték az útiköltséget.

Jolánka, miután a postai küldönc leszámolta az asztalra a pénzt, eltűnt otthonról. Izgatottan járta a szomszédokat. A sietős mászkálás gyanút ébresztett Pista bában. Mit kereshet a menyé a szomszédoknál?

Egy idő után visszatért Jolánka, s feltartott fejvel, vállait sértődötten kapkodva bevonult az első szobába.

Pista bá már a második pipáját szívta. Erősen megnézte a menyét. Nem tudta azt sem, hogy mit hozott a postás. Sohasem szokta firtatni a más dolgait, persze, ha azok nem vágtak a közéletbe.

Mányi nén a napok óta kotló sárga tyúkkal vesződött. A tyúk mérgesen kirregett, sértődötten kotyogott, de megülni nem bírta, mert még nem sikerült kigyújtania a fészekaljja tojást. Zsuzsikát épp elszalasztotta az édesanyjához tojásokat kérni kölesön. A tavasz bomlásával végre a menyecske is lábra kapott. Már úgy szaladt az utcán, mosolygó ábrázattal, mintha mi sem történt volna. Csak az ura, az a hányaveti Szabó Péter lenne egy kicsit kíméletesebb hozzá. Legalább a hangja ne volna olyan indulatos, ráförmedő, amikor vele beszél. Bár egyszer villanna meg a régi mosoly a száján, amikor reá tekint.

Mit nem adna ő egy mosolyáért! ?

A házigazda a pipa kékesen bodrozódó, lustán szálló füstje mögött úgy tett, mintha csak magában gondolkozna. Közben az első házból kiszűrődő neszekre figyelt. A motoszkálás gyöngé zajából próbálta elképzelni, mit csinálhat a menyé.

Ezek a neszezések sem tetszettek neki. Titkos pillantást küldött a felesége felé, de pipázott rendületlenül, s hallgatott továbbra is. A füst mind dúsabban csavargott. fölfelé a mozdulatlan szobai levegőben. Márpedig ez nem jelent jót; tudta Mányi nén.

Jolánka járkált, jött-ment. De mit rendezget olyan buzgón? Pista bá kikapta szájából a pipa csutoráját, s azzal bökött a csukott ajtó felé:

– Eredj, nézd meg, hogy mit csinál – szólt rá a feleségére.

Hevesen vert a szíve, rosszat sejtett. Nemsokára szagatott szipákolást és sírásba csukló hangokat fogott el a füle. Hej, az utóbbi időben nemegyszer vágott a fejéhez Jolánka olyan gorombaságokat, hogy mélyen megsértette az ő családfői önérzetét. De ő azokat már elfelejtette!...

Bizony, könnyekben nedvesedő szemekkel tért vissza Mányi nén.

– Na. Mért bögsz? – bökte oda kurtán az ura.

– Mért. Még te kérdezed! Ez is miattad van, hogy lakatolná be a szádat az a fennvaló! Ezt a szégyent!...

Az egész falu... A szád miatt... Mert soha nincsen egy jó szavad az emberhez! De a szégyent, azt viseljük!

Pista bá ártatlan, szelíd képet öltött:

– Mi a szösz? Tán elment az eszetek? Miket beszélsz, te?

– Az már nem tágít! Már szoba se áll velünk! Már vége! Bé is csomagolt!

A férfi érezte, hogy miként lepi el szívét a forró vérhullám. Bozontos szemöldöke szaporán rángatózott:

– Miket össze nem hordasz itt nekem! Mit kárpálsz?

– Jaj, lesül a pofámról a bőr! – óbégatta Mányi nén. Elmegy Jolánka, itt hagy minket! S ezt csakis te csináltad, te egyedül!

A házigazda felpattant, pipája szárával hadonászott, odaugrott az asztalhoz, és kopogtatta erőlesen:

– Innen el nem! Ebből a házból ki nem! – Fojtottan, hörgésszerűen tört fel a melléből minden mondat. – Ennek a háznak az ajtaján csak az léphet ki, akit én engedek! Ezek közt a falak közt én parancsolok, én egyedül! Hát ki vagyok én, he?

Mányi nén testében halk remegések vibráltak. Nem talált szavakat, amelyekkel kifejezhette volna mélységes szomorúságát. Valami csodában reménykedett, ami egyik pillanatról a másikra eltéríti majd Jolánkát a szándékától. Milyen rideg, pusztá, élettelen lesz már ezután az ő házuk! – érzékenyedett el, és szája széle reszketve görbült lefelé a kitörni készülő sírástól. Orrát kötényébe fújta, s magában mind csak azt hajtogatta, hogy: „Ez a szégyen! Ez a gyalázat! Ez a mérhetetlen nagy szégyen!” Egyik könny szülte a másikat, s ahogy a percek tovairamodtak, ő mind keservesebben sírdogált.

Szabó Pista nagyot gondolkozott, aztán ő is terheset sóhajtott.

– Eredj bé, s mondjad neki, hogy ne menjen sehová. Ami volt, eltelt. Azt elfelejti az ember. Én nem haragszom – szóló lesújtottan.

– Mondhatok akármit, mert neked olyan csúnya, förtelmes szád van, hogy a pokol hatalmasságai tapasztanák bé! Mindig csak ordibálsz az emberre!

– Ki ordibál, te? Mit ki nem találsz? Hát szoltam én egy hangot is a menyem ellen? Eredj csak bé hozzája,

s mondd meg neki szépen, de olyan igazi kedves hangon, hogy innét egy tapodtat se engedem! Eltartom én ő t akár a holtá napjáig! Meglesz ebben a házban mindene, amit szeme-szája kíván.

Milyen gyöngédek, milyen melegen simogatók a szavai ennek a gyilkos-mérgű vénembernek! Egészen megvigasztalódott tőle Mányi nén, és egyik pillanatról a másikra apadt el a könnye. Már ő is reménykedni kezdett. Ilyen kedves, meleg szavakra föl kell engednie a szívnek. Nem is hallotta így beszélni az urát azóta, hogy az legénykorában tette neki a szépet. Nem rossz ember az ő ura. Olyan a lelke, akár a vaj. Csak hát a szája... Édes jó istenem... Az élet, a gondok, a bajok, a vesződések a nehéz napokkal...

Mintha mágikus erő rejlett volna Pista bá hangjában: Mányi nén nemcsak megvigasztalódott, de biztos remény is fakadt a szívében. Összeszedte a bátorságát, és nagy elhatározással ismét átlépte Jolánka küszöbét.

Most vette észre Szabó Pista bá, hogy közben kialudt a pipája.

Addig mind biztatta magát, hogy szemet kotorjon a pipájába, míg a felesége ismét visszatért, éktelen bömböléssel.

– Na! Megint kezded? – hökkent meg.

– Nem marad az, ha a csillagos eget hozzuk is le neki! Jaj, mekkora nagy szégyen a falu előtt! Mindenki ezt fogja osztani! De így van az, ha neked hiába beszél az ember! S még azt is a szememre vetette, hogy őt ebben a házban senki sem szerette, soha semmi melegséget nem érzett! Ezt hallgasd meg! Még hogy nem szerettük Jolánkát!?

Mégis lehajolt szénért az öreg. Csak azért, hogy ne kelljen orcáját mutogatni a feleségének. De a pipa nem akart füstöt vetni.

– Hát ilyent hogy lehet mondani? Még hogy nem szerettük?! Hadd lám, kicsoda az, aki nem szerette? Sze a derekát törtem volna el annak, aki egy ferde pillanást vetett volna rá! – lobbant haragra Pista bá.

Bonyolult helyzet. Azt semmiképp sem engedheti, hogy útra kerekedjék a fiatalasszony. Kínosan hircipelve szedgette mellébe a levegőt.

Keserűt nyelt:

– Taplós a szíve, ha nem érezte. Hogyne szeretttük volna? Sze Péter is szőlőt hozott neki. Emlékszel?

Bólintott, igen, emlékszik.

– S említetted neki?

– Azt nem.

– Eredj hát bé, s emlegesd a szőlőt. El ne menjen, mert itt mindenki szereti őt.

Ki s be, ki s be, mint a vetélő. Szegény megkeseredett szívű Mányi nén már egészen elboldogtalanodott a remegéstől. Lábat elhagyta az erő a mellében vacskoló izgalomtól.

Azonban, mielőtt rátehetette volna a kezét a kilincsre, váratlanul kinyílt az ajtó, és a küszöbön megjelent a fiatalasszonyka fűrgén, élénken. Fején hamuszürke női kalap, s ugyanolyan színű fátyol takarta el a szemét. Kosztümje, kesztyűje, még a harisnyája és a cipője is hasonló színű. A cipőnek magas a sarka, s ettől olyan szépen ívelt, karcsú a bokája. De a szeme alatt sötét karikák rajzolódtak, melyeket a fátyol sem bírt elrejtteni. Árnyék, amit a hetek óta marcangoló szenvedés rajzolt oda.

A fiatalasszony váratlan előtöppanása gátszakadást idézett elő a Mányi nén szívében. Teljes erővel jajgatni és rimánkodni kezdett. Leroskadt a cserepes párkányára, térdét simogatta, aztán kötényébe temette a fejét.

Pista bá előbb meg se mukkant, csak kapkodott a tekintetével, hogy ne kelljen a menyé szemébe néznie. A torkára forradt szavakat alig bírta kinyögni:

– Ne menjen sehova, na. Éppen most hagyna itt minket, amikor olyan szépen bomlik a tavasz? Most akarunk hozzáfogni a szántáshoz. Aztán jön a nyár. Az aratás! Hű, de szépek azok a nyári napok! Soha olyan kedvesen nem énekel a pacsirta, mint aratáskor a felhőtlen égen! Aztán a búzában fűrfészekre bukkan a sarlózó ember. Oda szokott költeni. Olyan szépek a fűj tojásai, hogy... Kár volna éppen most elmenni a faluból, amikor kiszabadul az ember a mezőre...

Elszégyellte a saját szavait, és állát pironkodva ejtette le ziháló mellére. Hiszen Jolánka nem gyermek, a fűjtojás pedig gyermeknek való gyönyörűség. De mit mondhatna valamit ennek az asszonykának, valami csodálato-

san szépet, amitől megpuhulna a szíve, fölmelegedne benne a kemény jég? Mivel marasztalja? Nem ötlött semmi az eszébe.

Hirtelen mozdulattal, erőszakosan lendült magasba a karja:

– Ebből a házból ki nem, ha én mondom! – Erélyes lett, ellentmondást nem tűrő. – Ki vagyok én, hogy csak úgy csúfot üzzenek belőlem? A lovakat nem engedem ki a vasúthoz, s kész! Miért menne el az, aki holta napjáig élédegélhetne nálunk, mert mi úgy szeretjük, akár a tulajdon édes gyermekünket! ?

De Jolánka könnyedén lebbenve indult a másik ajtó felé, mely az udvarra nyílt:

– Tudtam előre, hogy nem adja a lovait. Fogadtam én szekeret magamnak. Talán már be is fogtak.

Ohó, tehát ezért kilincselte előbb a szomszédoknál! – gyúlt világosság a Pista bá agyában. De meggyúlik ám vele a baja annak, aki fuvarozni merészeli a menyét! Husáanggal simogatja meg a derekát, azt a keserves ponciusát a sok titkolózásnak!

Keményen, görcsösen kapaszkodott az asztalba. Szédült. Ha nem egyéb, még azt képzeli Jolánka, hogy fős-vénységéből nem engedi befogni a lovakat. Nem, a világért sem! Hiszen akár a lelkét is kitenné a menyé elé, csak maradna! De képtelen kimagyarázni az érzéseit: minden szónak félresiklik az értelme.

– Mégis... Mégis... – suttogta maga elé megsemmisülten.

– Elmegyek. Elég volt ebből az életből.

A férfinak remegett a bajusza, s nedvesen fénylett a szeme:

– Pedig mi úgy szerettük, hogy akár a tenyerünkbe is vettük volna... Ne menjen sehova... Mátyásnak is mindjárt haza kell kerülnie...

– Megyek! – rázta a fejét ellenkezve. A szó rövid volt, heves, mint a szívbe szúrt tőr.

Jolánka még egy lépést tett az ajtó felé, amikor a földbe gyökerezett férfilábak is nagy nehezen megmozdultak. Pista bá értelmetlen köröket rajzolt feje körül a pipa csutorájával, s folyton azt mondogatta magában, hogy soha senki házában olyan igaz, tiszta szeretetre nem lelhet

a menyé, mint náluk. Aztán: ha már erőnek erejével sem lehet visszatartani, miféle dolog, hogy még a vasúti állomásra is idegen szekereztesse ki?

Az a ritka alkalom volt ez, amikor Szabó Pista bá maga segített a fiának a lovak befogásában. Saját kezűleg dobta a hámot a lovak hátára, majd az ülést tapogatta meg, újabb és újabb öl szénát gyúrt alája, hogy minél kényelmesebb legyen. Közben lesújtva, makacsul hallgatott. Szomorú, kedvetlen volt. Saját kezűleg cipelte ki Jolánka csomagjait is. Vigyázva helyezte el a saroglyában, és arra is volt gondja, hogy szénát tömjön melléjük, nehogy sérülést szenvedjenek a finom városi bőröndök. De nagyon lassan, kelletlen mozdulatokkal piszmogott. Húzta az időt.

Mányi nén nem lelte helyét. Akárhová tette le a lábát, mindenütt útban volt. Szíjogott, sírt kegyetlenül, s gyakran kellett igénybe vennie a kötényét. Tőle már el is búcsúzott a menyé. De az apósára csak akkor került sor, amikor már Jolánka elhelyezkedett a szekér ülésén. Idegenül, mereven nyújtotta a kezét:

– Hát minden jót maguknak...

Meg se lehetett csókolni azt a finom, kedves kezecskét, mert kesztyű burkolta. De ezekben a pillanatokban erősen megvadult a vénember szíve. Hasogatta valami. Lábai pedig csakhogy ki nem rogytak a teste alól. Hát meg sem csókolja ő t a menyé búcsúzóul? Ez rettentően fáj. Hát olyan rossz ember ő ? Ezt érdemli az asszonykától?

Igazi szívtelen, érzés nélküli fehérnép ez! Talán jó is, hogy elmegy...

Pista bá kénytelen volt elfordulni s titokban kitörölni szeméből a könnyet, mintha valamiféle gaz, talán szénatörmelék ragadt volna bele.

Aztán szélesre tárult a kapu, s nagy zörgéssel elindult a szekér.

Péter lájbiban és ingujjban feszített, s úgy tartotta a gyeplőt, mintha sárkányokat kellene fékeznie. Fejét hátraszegte, s keskeny karimájú zöld kalapját előretolta a szemére. A kalap alól egy rakoncátlan hajtincs kunkorodott elé a homlokába.

Szerencséje, hogy a búcsúzkodás körül lebegő bánat közepette könnyű öltözetére nem lett figyelmes az édesanyja. Különböbөн bebűjtatta volna az ő drága, izgága fiát az ujjasba. Csalóka a márciusi napfény. Viszont ujjasban nem mutat a férfi, ha sűt a tavaszi nap. A bő ujjű fehér gyolcsing, az igen! Azt a szél is lobogtatja, s úgy tűnik, mintha repűlne a viselője. Meg a lājbi! Segesvári piros szűttes anyagból szabták, rövidre. Zöld zsinórozás rajta, egy-egy vitézkűtéssel, ahogy ebben a faluban szokás. Igaz, házasemberek nem viselnek piros lājbit: ahogy elhangzik a holtomiglan, a legénykori rikítű ruhadarabot a fekete váltja föl. De hát mit penészedjen ez a régi szép lājbi a kanapé mélyén; szokás ide, szokás oda?!

Most aztán nézhetnek utána! Akár kiálthatnak is! Már repűl a két pihent lű, mintha úszna a levegűben. Mindig tudta, hogy okos állat a lű, okos, és szűve is van ám neki. Mintha belátnának ezek az oktalan állatok a lelkébe. Alig fűtűyent nekik egyet halkan, máris olyan veszettűl szá-guldanak, mintha ki akarnának futni a világból...

Akik pedig a könnyek fátűolán át meresztették utána a szeműket, s ott maradtak az udvar közepén, szűvűkben a bánat felhűjével, megfeledkeztek a kitárt kapuról is. Pista bá látta ugyan, hogy nyitva maradt, de arra sem volt kedve, hogy elvánszorogjon odáig és becsukja.

Bent a pitvarban hosszas, fojtogató csend szakadt a két öreg közű. Aztán, miután Mányi nén szűpogása ritkult egy keveset, s az ura szűvében is hűlt a forró fájdalom, Pista bá nagy sóhajtással, megtűrtén mondta ki:

– Te asszony. Azt mondom én, hogy nem szeretett minket Jolánka. Pedig soha úgy dolga nem lesz ebben a cudar életben, mint nálunk volt.

Úgy beszéltek Jolánkáról, mint a halotról, akit imént kísűrték ki a temetűbe. De a friss sírhant fölűt még nem öltűtt testet az elköltűzűtt megszűpűlű emléke.

*

A vasűti állomástól visszafelű szekerezve, Péter anyyira elmerűlt sűtét gondolataiba, hogy csak késűre vette észre, mennyire áttapogatta testének minden porcikáját az olykor nekidurálkűdű márciusi szellű.

Hiába sütt a nap olyan megejtő ragyogással, hiába tündökölt fehéres izzásban az ég: mégse volt ereje kihúzni az alattomban, játékosan támadó kora tavaszi szél hegyes fogát. Korai még az idő ingnek meg lábainak.

Fázott ő kívülről, de vacogott kegyetlenül belül is, mintha rostában rázták volna a csontjait. Hajszolta, üzte a lovakat, és cifrákat káromkodott. Tehette, hiszen már nem volt, aki hallja.

Néha egy lenge látomás villant fel előtte. Milyen igazi kárhozatra csábító is volt az a kép, amikor az asszonyka fölkapaszkodott a vonat magas lépcsőjén, s közben néhány ujjnyira térde fölé csúszott a szürke szoknyácska! Hát nem vállalná ő szívesen érette akár a halált is, vagy a poklot, minden kínjával együtt? Mindent, mindent, amivel a papok ijesztgetik a lator életű embereket...

Szenvedett, hogy majd beháborodott. De szenvedtek a lovak is. Egyetlen gyors trappban üzte ő ket a vasúti állomástól az első faluig.

Amikor a szomszédos község kocsmája előtt Péter megrántotta a gyeplőt, s hátra dőlve fogta vissza az iramba belelendült állatokat, – egyszerre megálltak, de reszketett a lábuk. Pokrócot dobott reájuk, kiemelte szájukból a zablát, és szénát vetett eléjük.

Semmi sem vakíthatta el annyira, hogy megfélemezék a lovakról.

Aztán hányaveti járással, kezét-lábát dobálva, átlépte a kocsmá küszöbét. Pénze igaz, hogy nem volt, nem számított erre, nem készült fel az útra. Csak éppen kedve támadt egy pohár borra. De hát régről ismeri ő t a kocsmáros. Néha átrándult ide legénykorában, kitombolni a kedvét, amit nem tehet az ember olyan zavartalanul ott-hon, a szülőfalujában.

Ha nincsen is pénze Szabó Péternek, van becsülete!

Az aranyszakállas, behízelt modorú kocsmatulajdonos előbotorkált a helyiség sötét zugából.

Szerencséje volt Péternek. Ebben az időszakban rajta kívül senkit sem terelt az ördög az ivóba. A tavaszi munkanapokat megsínyli a forgalom, elsősorban épp a kocsmában.

Nem is köszönt, amikor belépett. Forralt bort rendelt, és fáradt mozdulattal dobta le magát a hosszúkás padra.

Rákönyökölt az asztal mindenféle cirkalmakkal telefargott barna lapjára, fejét öklére nyugtatta, s gondolatok nélkül meresztgette szemét a semmibe. Mintha azt figyelné, miként rágja szívét az éles fogú keserűség.

Jól hallszik az! Mintha vadállat ropogtatna odabent a bordái mögött.

Hozták a bort. Töltött, s ivott.

Felhajtott egy pohárral, s utána nyomban föl a következővel is.

Az édeskés-savanykás, szegfűszeggel illatosított meleg ital erősen kínálta magát. Négy pohárral nyelt le egymás után. Nem is csoda, hiszen még a csontjai is megdermedtek a hidegtől, átfázott egész teste. A meleg bor langyos hullámokat vetett a vérében, s ha kicsit lehunyta a szemét, érezte, milyen kellemes zsibongás árad szét benne.

Igyék, hadd melegedjék...

A forralt bor még a didergő lelket is fölmelegíti...

Majd hosszasan elmerengett a koromtól feketéllő petróleumlámpán, mely a gerendáról a terem közepébe lógott, széles pléhernyővel, s a kádja drótokkal volt abroncsozva.

A lámpa csak véletlenül ötlött a szemébe, de aztán a tekintetével hosszasan elidőzött rajta. Hírlett, hogy az utolsó lámpatörő ebben a kocsmában az a legény volt, akinek Baczó Annus volt a szeretője. A leány miatt kellett cserepekre szakadnia a lámpának, s utána öten vonultak be a börtönbe.

Hej, mennyire meg tud vadulni az ember a szerelemtől!

Azt a bizonyos Baczó Annát Péter is látta egy alkalommal, még katonai szolgálat előtt, serdülő legény korában. Tisztán emlékszik rá. Egy táncmulatságon pillantotta meg, s úgy nézte egész éjszaka, hogy esett ki a sóvárgó szeme. Nagyhírű fehérnép volt ez az Anna. Valósággal rajzoltak körülötte a legények, bolondultak a kergült szívek, de ő csak járta, ropta a táncot lélekszakadásig. Olyan gyorsan nem tudta rángatni a cigány a vonóját, sem a cimbalmosnak nem járhatott a keze olyan serényen, hogy Anna lábait kiverje a taktusból, a táncgyilkos üteméből.

Forogtak a legények és kurjongattak, repültek a fersingek, és a nyakba csavarodtak, harang alakban bomlot-

tak szét a széles, csipkével szegélyezett patyolatfehér alsószoknyák, hogy láttukra elállt a legényke lélegzete. Dobogott az olajos padló, mintha ménes száguldott volna végig rajta.

Baczó Anna lehunyta a szemét, és forgott, keringett végkimerülésig. Kidőltek mellőle a táncosok; egy teljes falu fiatalságát kidöglesztette volna. Közben olyan finoman, alig észrevehetően mosolygott, mint aki gúnyt űz az egész társaságból.

Ahogy a forralt bor melege átjárta Szabó Péter vérét, és könnyű páraként ráülepedett az agyára: egyre világosabban támadtak föl emlékezetében a régen eltemetett képek. Peregtek és álommá sűrűsödtek.

Egy bolond pillanatban Péter ráeszmélt, hogy az a híres Baczó Anna, akinek alakját visszaidézi az elpergett esztendőök temetőjéből, éppen olyan volt, mint Jolánka. Esküdni mert volna rá, annyira biztos volt a látomásban. Nemcsak a haja, nemcsak a kicsit gunyoros mosolya és szépen ívelt szája hasonlított a Jolánkáéra, de még a hangja is!

Ambár nem bírt visszaemlékezni rá, hogy valaha is meglegyintette volna a fülét annak a gonosz Baczó Annának a hangja...

Péternek a tűnődéstől, akarata ellenére, keményen összeszorult a tenyere. Valami nyugtalanság támadt benne. Támasztékául szolgáló ökle kezdte nem jól érezni magát a feje alatt. Önkéntelenül megmozdult a keze, s a lábija zsebéhez csúszott, ahol a vasnyelű bicskát tartotta...

Homályosan azt gondolta, hogy az embernek sohasem szabad elhagyni magától a bicskát, ha útra megy. Sohasem lehet tudni, mikor kell vesszőt vágni az útszéli bokorról az eltört korbácsnyél helyett. De azt sem sejtheti senki előre, melyik utcasarkon botlik elébe a haragosa.

Csak úgy, minden cél nélkül, saját időtöltésére, kinyitotta a bicskát. Nézegette, tapogatta, s ujja begyét végighúzta a penge élén. Jó hegye és jó éle volt...

Gyilkos szikra pattant a Péter szemében. A bicskát biztos kézzel, keményen markolva, beleütötte az asztal lapjába, olyan erővel, hogy megpendült az acél. Finom acél. Régi. Ma már talán nem is gyártanak ilyent.

Visszaemlékezett a gyilkos legény nótájára is. A legényt nem hallotta ugyan a tulajdon fülével dalolni, de nagy híre volt akkoriban, s a véres történet bejárta a legeldugottabb falvakat is.

*Aki legény, az teheti,
Kicsi késem az vegye ki...*

Nahát, ebbe az emlékezésbe bele kell háborodni! A feltámadó képek mintha malomkövek közé szorították volna a Péter eszét. Itta, védte a bort, s újabb literrel kért. Olyan szomjúságot érzett, hogy majd megtikkadt tőle. Odafordult ültében a lócsöslábú kocsmároshoz, aki ugyancsak álmélkodott vendége viselkedésén, hiszen sohasem látott legényt egymagában bicsokkal játszadozni.

– Hallja-é, uram. Hazakerült a börtönből az a fiú, aki a Baczó Anna szeretője volt?

A vendéglős totyogott-tipegett, ráncolta a homlokát, erőltette az emlékezőtehetségét. Éppen ő tartja számon, hogy kinek ki a szeretője?! Milyen ostoba kérdés!

Péter segítette:

– Aki leütötte volt a lámpát...

Ki tudná észben tartani, hány lámpát ütöttek le ebben a kocsmában?!

Az emberek, a fiatalok nyilván úgy vélik, hogy a lámpagyárosoknak is élniök kell.

A kocsmáros megrázta ősszel vegyült szakállát:

– Ezt a lámpát csak nemrég vettem. Még nem ütötte le senki.

– Jó, jó. Maga ne csavarja ki a szót. Akkor egy másik lámpát.

– Sokat összetörnek itt, bizony.

– Tán nem emlékszik? – hökkent meg Péter.

– Emlékszem én sok mindenre – legyintett a vendéglős mellékesen.

– Tudja, az a legény, aki gyilkolt is Annáért.

Ki mondhatná meg könyv nélkül, hogy negyven esztendő leforgása alatt, amióta ő méricskéli az italt ebben a repedezett, hólyagos falú helyiségben, kit kiért lékeltek meg a kocsmájában? Hiszen nem bűnügyi nyilvántartó ő, sem a szerelemtől megvakult szívek krónikása?!

Egy név mégis felbukkant az emlékezetében. Kimondta, hátha eltalálja:

– Sütő Gyurit tetszik gondolni?

Péter szinte örömmel csapott az asztalra:

– Az a! Éppen ő az!

– Tényleg leütötte a lámpát – bólintott helyeslően a kocsmáros.

– S hazakerült-é már?

A vendéglős gyanakodva méricskélte a vendéget. Mit akarhat ez Sütő Gyurival? Mi baja vele? Talán valami régi históriáért ő is számolni akar?

Nagyot sóhajtott, szánakozva:

– Csendes, békés ember lett. Nem árt az a légynek se.

– Akkor hát kiszabadult? – kérdezte újra Péter, de most maga elé meredt.

– Ki, ki. De tulajdonképp az a Sütő sohasem volt rossz ember. Tudja a fene, mi lelte azon az éjszakán. Én nem láttam semmit, kérem, csak hallottam, hogy egyszer nagyot csörren valami, és sötétbe borul az ivóhelyiség. Egyebet nem tudok, meg is mondtam a kihallgatáson. Fogalmam sem volt, mi fölött koccantak össze s rántottak bicskot.

Elhallgatott. Várt. Kémlelte a vendég orcáját.

De az is hallgatott. Nézett maga elé sötétén.

– Miért tetszik kérdezni? – puhatolt a kocsmáros.

– Csak úgy né.

– Az a Sütő egyébként derék fiú volt.

Péter most fölrebbentette tekintetét:

– Hát a leány?

– Miféle leány?

– Hát az a Baczó Anna?

– Mit akar vele?

– Férjhez ment-é?

– Ojjé! Már három gyermeke van. Egyik iskolába is jár.

Kisvártatva Péter:

– Akkor hát férjhez ment?

– Természetesen!

– De nem Sütőhöz?

– Hogy mehetett volna hozzá, mikor az hűvösön ült? Huszonöt évet sóztak a nyakába gyilkosságért. Később

amnesztiával szabadult. Még szerencséje volt, hogy kegyelmet kapott, különben ott rothadt volna meg. Mindössze csak vagy hat évet ült.

Péter gondolkozott egy sort, s ivott.

- Hát Sütő, megházasodott-é?
- Nem. Az nem – rázta a fejét tagadólag.
- Pedig ez így nem igazság – sérelmezte Péter.
- Nem kap az feleséget magának, kérem.

Péter erősen faggatózó kedvében volt:

- Hogyhogy nem kap feleséget?
- Senki nem menne hozzá...

Ezen meghökkent Péter:

- Hogyhogy? Miért?
- Tetszik tudni, rajta van a bélyeg.

Péter bólintott, de arca árnyékba borult:

- Értem...
- A gyilkos. Mindenki a gyilkost látja benne.
- Na, a szerencsétlen! Az jól megjárta!
- Hát meg...
- De igazság, az nincs, én mondom!
- Márpedig így van...

Később újra nehéz sóhajtás. A vendég révedezett, hallgatott. S ha megszólalt, csak maga elé beszélt, alig hallhatóan :

- Akkor hát Sütő kiszabadult...

A kocsmáros erősen kerülgette, fürkészte, s gyanakodott valamire, mert nagy gyakorlata van az emberek és a helyzetek kiismerésében, és semmiképp sem tetszett neki ez a nagy tudakozódás Sütő Gyuri felől.

- De miért érdeklődik annyira Sütő iránt?

– Csak úgy né. Eszembe jutott – rándított a vállán Péter.

– Talán valami régi ügy? – kacsintott rá a kocsmáros jelentőségteljesen.

- Az. Régi – bólintott.
- Talán tartozik magának?
- Ahogy vesszük...

Már letett róla, hogy kipiszkálja a titkot a vendégből.

Pedig az ilyenszerű vándormadaraknak, mint ez is, aki belükkent a kocsmába, s fene tudja miféle szél üzte ide, ha megisznak egy-két pohár bort, megered a mondókájuk,

erőt vesz rajtuk az ő szenteségi roham. A kocsmáros annyi időn át kitapasztalta az életet és az embereket. Sokféle fickóval volt neki dolga.

De úgy látszik, most valami különös, furcsa madarat sodort be ivójának falai közé a véletlen.

Ekkor azonban a vendég fölkapta a fejét, és erősen szemébe nézett a kocsmárosnak:

– Ha mindenképpen tudni akarja, én megmondom! Szeretnék meginni vele egy pohár bort, ennyi az egész. Azzal a bizonyos Sütő Gyurival, aki gyilkosságért börtönt szenvedett.

Ha már eleredt újra a beszéd, a tipegő kis emberke folytatta:

– Talán régi barátok és régóta nem találkoztak?

– Nem is láttam én soha azt az embert.

– Hogy? Nem tetszett látni? Soha? – csodálkozott a vendéglős.

– Nem én! Azt se tudom, ki fia-borja!

– S mégis koccintani akar vele?

– Úgy. Éppen úgy!

– Furcsa. Nem értem.

– Nem is tartozik magára – vetette oda Péter.

Erre a másik visszavonult.

A valóság az, hogy amióta a tömlöcből szabadult, Sütő nem tette be a lábát a számára oly rossz emlékű kocsmába. A forgalmas helyiség tulajdonosa ezt nem is bánta. Egyáltalán nem ragaszkodott Sütőhöz, bár mindig vigyázott, hogy csak jót és szépet mondjon róla. Talán félt tőle. Sütő sok bajt zúdított az ő nyakába is. Annak idején gyakran kellett járni a bíróságot, előbb a kihallgatások, aztán a több ízben elnapolt tárgyalások miatt. De a kocsmáros nem látott, nem hallott semmit, s emellett a bíróságon is makacsul kitartott. Kész volt akár esküvel vallani, hogy Sütőt csöndes, békés embernek ismerte mindig. Ej, pedig mennyit duhajkodott az a kocsmában!

– Messze lakik? – kérdezte a vendég.

A dörögte kis vörös ember jónak látta kitérni a válasz elől:

– Sütőt tetszik kérdezni?

Péter megmérgeződött:

– Őt hát! Nem is a keresztanyját!

– Ojjé, nagyon messze lakik – füllentette a rőt-szakállú.

– El kéne menni hozzá s idehívni.

Erre aztán még jobban megrémült az emberke. Olyan mozdulatokat tett a kezével, mintha darazsakat hessegetne el az orra előtt:

– Nem iszik az, kérem. Nincs annak pénze. Nyakig úszik az adósságban.

– Azt nem mondtam, hogy ő fizessen! – borult el Péter.

– De nincsen is otthon ilyenkor. Láttam délután kimenni a mezőre. Kár a fáradságért. De ha tartozik valamivel magának, majd én... Tessék rám bízni, én majd szólok neki.

Péter legyintett:

– Nem azért. Csak úgy kérdezem, né. Sokat szenvedhetett szegény azért a leányért. De nincs igazság! Az nincs, én mondom! Szerettem volna elkoccintani vele egy pohár bort...

A bicskot nézte, amint mozdulatlanul, mereven állt az asztalba ütvé. Lám, a nyelét is mintha pontosan hozzámérték volna a tenyeréhez.

Nézett Szabó Péter, hunyorgott, s többet nem beszélt.